

Motion till riksdagen 2025/26:4219

av **Ida Karkiainen m.fl. (S)**

med anledning av prop. 2025/26:301 Skärpta villkor för anhöriginvandring

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tvingande regler om uppehållstillstånd även ska omfatta subsidiärt skyddsbehövande i enlighet med EU-kommissionens riktlinjer och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjligheten för studenter som har studerat i Sverige en längre tid att vara anknypningspersoner, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på en tydligare utformad bestämmelse som ger kvinnor och män samma förutsättningar att vara anknypningspersoner då barn inte är gemensamma, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med förslag som innebär att den som vistats i landet under lång tid och har starkare anknytning till Sverige än något annat land inte ska utvisas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en allmän översyn av ventilerna i lagstiftningen där man säkerställer tydliga förarbeten och att det som behövs regleras i lag, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen antar förslag om ändring i utlänningslagen (2005:716) i de delar som avser 5 kap. 3 i § enligt den lydelse som framgår av motionens bilaga 1.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att väntetiden vid anhöriginvandring där barn är inblandat ska begränsas till maximalt ett år och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höjningen av försörjningskravet ska begränsas till 1,10 gånger normalbeloppet vid utmätning av lön och bostadskostnaden och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbetsrelaterade inkomster och ersättningar ska kunna beaktas och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att försörjningskrav inte ska gälla vid en ansökan om fortsatt uppehållstillstånd på grund av anknytning och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att försörjningskrav inte ska gälla för forskare och doktorander och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjligheterna till DNA-analys bör utvärderas noga och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en vidare utredning av övergångsbestämmelser i syfte att upprätthålla rättssäkerheten och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de lagändringar som omfattas av denna proposition ska bli föremål för en omedelbar och systematisk uppföljning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

I propositionen föreslås skärpta villkor för anhöriginvandring där reglerna anpassas till EU:s miniminivåer. Skilda regler föreslås i fråga om möjligheten att vara anknytningsperson för svenska medborgare, nordiska medborgare och personer med permanent uppehållsrätt respektive för personer med uppehållstillstånd. För den sistnämnda gruppen ska det som huvudregel krävas att anknytningspersonen vistats med uppehållstillstånd i Sverige sedan minst två år. Undantag ska bl.a. gälla för ensamkommande barn och för flyktingar i vissa situationer. Försörjningskraven som gäller vid anhöriginvandring ska höjas och gälla i fler situationer. Kravet ska gälla även vid en ansökan om fortsatt uppehållstillstånd. Reglerna om uppehållstillstånd för anhöriga utanför kärnfamiljen ska anpassas till förlängningssituationer. Den som är under 21 år och tidigare har beviljats uppehållstillstånd på grund av anknytning som barn, men som fyllt 18 år, ska kunna beviljas uppehållstillstånd.

Socialdemokraterna menar att Sverige fortsättningsvis behöver en stram, rimlig och hållbar migrationspolitik. Sverige har tagit ett mycket stort ansvar för flyktingmottagandet under många år, inte minst under flyktingkrisen 2015 när 163 000 människor sökte asyl i Sverige på bara ett år. En stor migration har mötts med en otillräcklig integrationspolitik. Det har förvärrat situationen i våra utsatta områden och det har drivit på framväxten av parallellsamhällen. Det har gett oss ett tillstånd där fler människor lever i trångboddhet och fattigdom, där gängen kan kliva fram när samhället dragit sig tillbaka. Det kan vi som socialdemokrater aldrig acceptera. Det var därför den socialdemokratiskt ledda regeringen stramade åt migrationspolitiken för att de som kommit till Sverige skulle få en rimlig chans att etablera sig – och för att samhället som helhet skulle fungera. Med en socialdemokratisk regering kommer den strama migrationen att ligga fast för att vi ska lyckas lyfta utsatta områden och skapa rimliga förutsättningar för integrationen att fungera. Vi har också fattat beslut om att vårt regelverk för migrationspolitiken bör ligga i linje med EU:s miniminivå. Men detta får inte förväxlas med en utvisningspolitik som nu framträder i regeringens och Socialdemokraternas förslag till ändrade regelverk. För oss är det viktigt att människor som redan är i Sverige och som har gjort allt rätt, som jobbar och har lärt sig språket och som är våra kollegor, grannar och klasskamrater inte ska riskera utvisning.

Sveriges regler för anhöriginvandring har varit mer generösa än jämförbara länders i vissa avseenden, vilket har lett till att Sverige haft ett högt mottagande vad gäller anhöriginvandring jämfört med andra länder. Vi socialdemokrater anser att i linje med ett stramare regelverk för asylinvandring samt arbetskraftsinvandring bör även villkoren för anhöriginvandring reformeras i syfte att åstadkomma en ansvarsfull, restriktiv och långsiktigt hållbar migrationspolitik. En utgångspunkt är att reglerna bör ligga i linje med EU:s miniminivå och följa EU-rätten och övriga internationella åtaganden. Reglerna ska inte heller leda till orimliga konsekvenser, och de ska beakta barnets bästa i enlighet med bl.a. FN:s konvention om barnets rättigheter.

Tvingande regler om uppehållstillstånd ska även omfatta subsidiärt skyddsbehövande

Upphållstillstånd på grund av anknytning föreslås i propositionen även fortsättningsvis ges till en make, sambo och barn inom kärnfamiljen om det följer av familjeåterföreningsdirektivet. För anknytningspersoner som är subsidiärt skyddsbehövande eller har beviljats uppehållstillstånd på grund av verkställighetshinder av motsvarande skäl ska reglerna vara fakultativt utformade.

När det gäller åtstramningen av reglerna för personer som beviljats uppehållstillstånd på grund av verkställighetshinder har vi inga invändningar. Däremot när det gäller regelåtstramningen för subsidiärt skyddsbehövande ifrågasätter vi om det är rimligt att försämra deras rätt i förhållande till flyktingar. EU-kommissionen har i sina riktlinjer för tillämpning av familjeåterföreningsdirektivet uppmanat medlemsstaterna att ge personer med subsidiärt skydd liknande rättigheter som flyktingar. EU-domstolen har också i några domar gett uttryck för samma inställning. Ett flertal remissinstanser framför bl.a. att förslaget leder till mer skönsmässiga bedömningar, minskar förutsägbarheten och försvagar enskildas rättigheter, särskilt när det gäller barn med status som subsidiärt skyddsbehövande. Flera förvaltningsrätter har också framfört att det i förslaget är oklart hur prövningen ska skilja sig från den nuvarande ordningen och efterfrågat förtydliganden. Mot den bakgrunden anser vi därför att reglerna för subsidiärt skyddsbehövande inte ska vara fakultativa utan tvingande och likställda med reglerna för flyktingar. Detta bör tillkännages för regeringen.

Studenters möjligheter att vara anknytningspersoner

Regeringen föreslår att studenters möjligheter att vara anknytningspersoner vid anhöriginvandring ska tas bort i andra fall än de som omfattas av tvingande EU-regler. För doktorander föreslår regeringen att det fortsatt ska finnas en möjlighet att vara anknytningsperson. Regeringen avser att bereda och återkomma med förslag på sådana förordningsändringar.

Några remissinstanser, däribland Migrationsverket och Sveriges advokatsamfund, anser att det finns en risk för tolknings- och tillämpningssvårigheter med de parallella regelverk som förslagen innebär.

Socialdemokraterna delar remissinstansernas oro för tolknings- och tillämpningssvårigheter. Till det bör man också beakta att äldre studenter i större utsträckning har familjebildningar. Vi anser därför att universitetsstuderande som har studerat i Sverige en längre tid ska kunna vara anknytningspersoner för anhöriginvandring.

Reglerna om uppehållstillstånd i fråga om barn måste förtydligas ytterligare

För uppehållstillstånd på grund av anknytning föreslås det i fråga om barn som inte är gemensamma krav på att anknytningspersonen eller anknytningspersonens make eller sambo är vårdnadshavare för barnet. Flera remissinstanser framhåller att förslaget kan få negativa konsekvenser särskilt för kvinnor, eftersom kvinnors möjlighet att få rättslig vårdnad om barn är begränsad i vissa länder. I propositionen gör regeringen bedömningen att sådana situationer kan hanteras genom den föreslagna ventilbestämmelsen om att kunna bevilja uppehållstillstånd på grund av särskild anknytning till Sverige vid synnerliga skäl. Flera remissinstanser är kritiska till den bedömningen. Länsstyrelserna i Dalarnas län och Norrbottens län betonar att lagen bör utformas så att kvinnor och män ges samma förutsättningar. Migrationsverket pekar på att det finns en risk för att ansökningar avvisas, eftersom avsaknad av vårdnad kan innebära att en ansökan inte har gjorts av en behörig ställföreträdare. Vi anser att regeringen därför bör återkomma med ett förslag med en tydligare utformad bestämmelse som gör det möjligt för kvinnor och män att i de nämnda situationerna bedömas vara anknytningspersoner på samma villkor. Detta bör tillkännages för regeringen.

Utökade möjligheter till uppehållstillstånd för unga vuxna som tidigare har haft uppehållstillstånd

I propositionen föreslår regeringen att reglerna som möjliggör beviljande av uppehållstillstånd för en nära anhörig utanför kärnfamiljen ska bli bättre anpassade för förlängningssituationer. Det ska gälla situationer som rör unga vuxna som tidigare har beviljats uppehållstillstånd på grund av anknytning som barn, men som fyllt 18 år. Uppehållstillstånd ska kunna beviljas i en sådan situation om utlänningen ingår i samma hushåll som anknytningspersonen och det finns ett särskilt beroendeförhållande mellan dem. Det ska inte finnas något krav på att beroendeförhållandet ska ha uppkommit i hemlandet.

Vi accepterar regelförändringarna men vidhåller vår uppfattning att ventilbestämmelsen brister i fråga om stark anknytning. Vi konstaterar i likhet med flera remissinstanser att förslaget är otillräckligt och kommer att innebära en kortare resit för de berörda personerna. Risker med förslaget är att unga vuxna som har en stark anknytning till Sverige och som har bott här i många år, skött sig och gjort allt rätt ändå kommer att utvisas. Vi menar därför att det behöver snabbutredas hur den som vistats i vårt land under lång tid och som har en starkare anknytning till Sverige än till något annat land inte ska utvisas samt hur uppehållstillstånden i större utsträckning kan följa med föräldrarnas. Detta bör tillkännages för regeringen.

Ventilbestämmelser

Regeringen föreslår att det även fortsatt ska finnas en ventil som ger möjlighet att bevilja uppehållstillstånd på grund av särskild anknytning till Sverige om det finns synnerliga skäl. Vi delar uppfattningen att en sådan behövs. Men mot bakgrund av de oförutsedda svårigheter som kan uppstå vid tillämpningen av nya lagar och särskilt mot bakgrund av de problem som uppstått i samband med hanteringen av ärenden där

tonåringar utvisats, menar vi att en allmän översyn av ventilerna i lagstiftningen behövs. I den översynen är det viktigt att man säkerställer tydliga förarbeten samt att det som behövs regleras i lag. Detta bör tillkännages för regeringen.

Kravet på väntetid bör begränsas

För att uppehållstillstånd ska kunna beviljas på grund av anknytning till en person som har ett tidsbegränsat uppehållstillstånd med stöd av reglerna i 5 kap. utlänningslagen föreslår regeringen att det som huvudregel ska krävas att anknytningspersonen har vistats med uppehållstillstånd i minst två år när ansökan om uppehållstillstånd på grund av anknytning lämnas in. Ett flertal remissinstanser är negativa till förslaget och påtalar att den faktiska separationstiden riskerar att bli mycket lång och framhåller dessutom att långvariga familjeseparationer kan fördröja integrationen och leda till negativa effekter för såväl individen som samhället. Det höjda försörjningskrav som föreslås (samt försörjningskravet som redan finns i dag) adderar även till en lång väntetid. Bland annat Arbetsförmedlingen menar att förslaget riskerar att leda till fördröjd etablering på arbetsmarknaden.

Enligt familjeåterföreningsdirektivet får medlemsstaterna kräva att anknytningspersonerna ska ha vistats lagligen på deras territorium under en period som inte får överstiga två år, innan anknytningspersonerna kan återförenas med sina familjemedlemmar. Syftet är att ge medlemsstaterna möjlighet att försäkra sig om att familjeåterföreningen sker under goda villkor efter det att anknytningspersonen har vistats i landet under en tillräckligt lång period för att ha uppnått en viss nivå av integration. EU-kommissionen skriver dock angående bestämmelsen om väntetider i artikel 8 att för att inte påverka familjelivet på ett oproportionerligt sätt bör medlemsstaterna hålla väntetiden så kort det går utan att undergräva syftet med bestämmelsen, i synnerhet när ärendet omfattar underåriga barn. Kommissionen anser att stater vid beräkningen av hur länge en referensperson lagligen har vistats i ett land bör räkna in all den tid personen tillbringat på medlemsstatens territorium i enlighet med nationell lagstiftning, redan från ankomsten.

Flera EU-länder tillämpar i dag väntetid vid anhöriginvandring, men få tillämpar en så lång väntetid som två år.

Vi socialdemokrater delar bedömningen att det bör finnas en viss väntetid för att ge nödvändig tid för att nå försäkran om en familjeåterförening under goda villkor. Vi kan dock konstatera att väntetiden redan i dag kan bli lång och att försörjningskravet kan leda till att väntetiden ytterligare förlängs. Till detta ska läggas de senaste årens rekordlånga handläggningstider i familjeåterföreningsärenden och den kritik som riktats mot Migrationsverket från både JO och JK. Att leva i mer än två år utan sina barn eller utan sina föräldrar om man själv är ett barn är för de flesta otänkbart.

Vi anser därför att regeringens förslag inte är proportionerligt och föreslår i stället att väntetiden begränsas till ett år. Vi anser också, i likhet med EU-kommissionen, att väntetiden ska börja löpa från den tidpunkt då anknytningspersonen ansöker om internationellt skydd eller på annat sätt har legaliserat sin vistelse i Sverige. Vi föreslår därmed att riksdagen antar förslag om ändring i utlänningslagen (2005:716) i de delar som avser 5 kap. 3 i § enligt den lydelse som framgår av motionens bilaga.

För att förkorta den tid som barn är ifrån sina vårdnadshavare föreslår vi att väntetiden vid ansökan om anhöriginvandring då ett barn är inblandat utformas som ett tak och begränsas till maximalt ett år. Detta bör tillkännages för regeringen.

En lägre höjning av försörjningskravet

I propositionen föreslås att försörjningskravet även fortsättningsvis ska vara knutet till förbehållsbeloppet vid utmätning av lön men att kravet ska höjas från 1 gång normalbeloppet till 1,30 gånger normalbeloppet vid utmätning av lön och bostadskostnaden. Dessutom föreslås att inkomst från en subventionerad anställning, ersättning från arbetslöshetsförsäkring, aktivitetsstöd eller andra ersättningar med anledning av arbetslöshet inte ska få beaktas.

Vi socialdemokrater anser att det även fortsättningsvis ska finnas ett försörjningskrav och att det kan vara motiverat med en viss höjning. Regeringens höjning är dock oproportionerligt stor, vilket flertalet remissinstanser också påpekar, och den kommer att leda till stora svårigheter för familjeåterförening om anknytningspersoner inte har en mycket hög lön. Vi föreslår därför att höjningen begränsas till 1,10 gånger normalbeloppet vid utmätning av lön och bostadskostnaden. Vi föreslår dessutom att inkomst från arbetsrelaterade inkomster och ersättningar ska kunna beaktas. Detta bör tillkännages för regeringen.

Inget försörjningskrav ska gälla vid en ansökan om fortsatt uppehållstillstånd

Regeringen föreslår att försörjningskravet ska tillämpas även vid en ansökan om fortsatt uppehållstillstånd på grund av anknytning. Vi socialdemokrater ser en risk med att regeringens förslag kommer att bygga in familjesplittring i lagstiftningen och leda till fler utvisningar av familjemedlemmar. Vi anser därför att försörjningskrav vid ansökan om fortsatt uppehållstillstånd inte ska införas och avvisar därför regeringens förslag i denna del.

Inget försörjningskrav ska gälla för forskare och doktorander

Flera remissinstanser har påpekat att det kan vara skadligt för Sveriges konkurrenskraft och vår möjlighet att vara en attraktiv forskarnation om försörjningskrav införs för forskare och doktorander. Vi delar denna uppfattning. Försörjningskrav ska inte omfatta denna kategori. Detta bör tillkännages för regeringen.

Möjligheten till DNA-analys bör utvärderas noga

Regeringen anser att beviskravet för biologiska släktskap bör höjas och föreslår därför att det ska finnas möjlighet att styrka det återopade biologiska släktskapet genom DNA-analys. Möjlighet till DNA-analys finns redan i dag och används i vissa fall. År 2024 användes DNA-analys i 544 ärenden (av totalt 24 504 anknytningsärenden enligt 5 kap. 3 och 3 a §§ utlänningslagen).

Vi socialdemokrater anser, liksom de flesta remissinstanser, att DNA-analys kan vara viktigt för personer som saknar fungerande identitetshandlingar. Samtidigt finns det en risk för att frivilligheten urholkas om den som inte ger sitt medgivande till DNA-analys riskerar att nekas familjeåterförening. Det kan också uppstå svåra situationer, exempelvis där ett barn blivit till av ett sexuellt övergrepp och det har förknippats med livsfara för modern att röja den omständigheten. Vi anser därför att detta förslag måste följas upp och utvärderas noggrant. Detta bör tillkännages för regeringen.

Behov av övergångsbestämmelser

Flera remissinstanser anför att det bör införas övergångsbestämmelser för alla förslag samt att de omständigheter som lyfts i förslagen talar för att övergångsbestämmelser kan behövas. Bland annat Uppsala universitet framför att frågan om övergångsbestämmelser bör utredas vidare så att enskildas rättigheter inte riskerar att kränkas och att tilliten till den offentliga förvaltningens förmåga att upprätthålla rättssäkerheten inte försämras. Vi har i bedömningen av den här propositionen inte kunnat överblicka alla de omständigheter som kan uppkomma med de nya förslagen till lagändringar. Vi delar därför uppfattningen att regeringen bör se över frågan ytterligare. Detta bör tillkännages för regeringen.

Uppföljning och konsekvenser

Vi vill understryka, liksom flertalet remissinstanser återupprepat, att det sker många förändringar av lagstiftningen inom det migrationsrättsliga området. Det är svårt att få en överblick över de många lagförslagen och det är svårt att avgöra vilken den sammanlagda effekten kommer att bli. Lagstiftningsprocesserna har varit svåröverblickbara och lagförslagen på migrationsområdet har presenterats i en ordning som är bakvänd och otillfredsställande, vilket riskerar att ge en bristfällig lagstiftning.

Regeringens arbetssätt har gjort det svårt att granska och bedöma konsekvenserna av alla dessa lagändringar på ett tillförlitligt sätt. Det finns risk för att de effekter vi har erfarenhet av de s.k. tonårsutvisningarna kan återupprepas inom flera av migrationspolitikens delar. Mot den bakgrunden bör det för dessa förslag, liksom för övriga lagändringar på migrationsområdet som regeringen nu driver igenom, göras en grundlig uppföljning inom en snar framtid.

Regeringen bedömer att förslagen i propositionen innebär att färre personer kommer att uppfylla kraven för att beviljas uppehållstillstånd på grund av anknytning. Flera remissinstanser, däribland Asylrättscentrum, Civil Right Defenders, Svenska Röda Korset, Sveriges advokatsamfund och Uppsala universitet, framhåller att förslagen, särskilt i de delar som avser väntetid och försörjningskrav, kommer att minska möjligheterna till familjeåterförening och står i konflikt med familjeåterföreningsdirektivet och konventionsskyddade rättigheter. Likaså ifrågasätter flertalet remissinstanser förslagens förenlighet med artikel 8 i Europakonventionen. Institutet för mänskliga rättigheter efterfrågar en grundlig analys av förslagens konsekvenser för de mänskliga rättigheterna. Förslagen bedöms även innebära negativa konsekvenser för barn, vilket påpekas av de flesta remissinstanserna. Det konstateras även att regeringens förslag riskerar att leda till ett splittrat regelverk som är svåröverblickbart och därmed leder till problem vid tillämpning.

Vi socialdemokrater anser att mot bakgrund av de risker som finns för att förslagen får orimliga konsekvenser för enskilda och för samhället, bl.a. i form av skönsmässiga bedömningar och ventilregler som inte visar sig ge avsedda resultat, behöver de beslutade förändringarna bli föremål för en omedelbar och systematisk uppföljning. Detta bör tillkännages för regeringen.

Bilaga 1 – lagförslag

5 kap. Krav på vistelsetid i Sverige för vissa anknytningspersoner

3 i §

Regeringens lagförslag

Om anknytningspersonen har ett tidsbegränsat uppehållstillstånd får uppehållstillstånd på grund av anknytning till honom eller henne enligt 3 a §, 3 f § eller 3 g § 1 beviljas endast om anknytningspersonen har vistats i Sverige med uppehållstillstånd sedan minst två år när ansökan om uppehållstillstånd på grund av anknytning gavs in.

Kravet på vistelsetid gäller inte om

1. anknytningspersonen har beviljats internationellt skydd som flykting och familjebanden mellan utlänningen och anknytningspersonen har etablerats före anknytningspersonens inresa i Sverige, eller
2. utlänningen är ett barn som har fötts i Sverige och anknytningspersonen är barnets förälder och sammanbor med barnet i Sverige.

Utöver det som framgår av andra stycket får undantag från kravet på vistelsetid medges om det finns särskilda skäl.

Föreslagen lydelse

Om anknytningspersonen har ett tidsbegränsat uppehållstillstånd får uppehållstillstånd på grund av anknytning till honom eller henne enligt 3 a §, 3 f § eller 3 g § 1 beviljas endast om anknytningspersonen har vistats i Sverige med uppehållstillstånd sedan minst två år när ansökan om uppehållstillstånd på grund av anknytning gavs in. vid tidpunkten för ansökan om uppehållstillstånd på grund av anknytning, har vistats i Sverige sedan minst ett år räknat från den dag då han eller hon ansökt om internationellt skydd eller på annat sätt legaliserat sin vistelse i Sverige.

Kravet på vistelsetid gäller inte om

1. anknytningspersonen har beviljats internationellt skydd som flykting eller subsidiärt skyddsbehövande och familjebanden mellan utlänningen och anknytningspersonen har etablerats före anknytningspersonens inresa i Sverige, eller
2. utlänningen är ett barn som har fötts i Sverige och anknytningspersonen är barnets förälder och sammanbor med barnet i Sverige.

3. utlänningen är ett barn under 18 år som befinner sig utanför Sverige och som ansöker om uppehållstillstånd på grund av anknytning till en förälder i Sverige.

Utöver det som framgår av andra stycket får undantag från kravet på vistelsetid medges om det finns särskilda skäl.

Ida Karkiainen (S)

Ola Möller (S)

Åsa Eriksson (S)

Sanne Lennström (S)

Jessica Rodén (S)

Arber Gashi (S)